

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Allmänt om stadgan

Till Lissabonfördraget fogas en stadga med grundläggande rättigheter. Denna stadga utgörs av bestämmelser som är tänkta att återspegla medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner. Den är även tänkt att återspegla medlemsstaternas internationella åtaganden när det gäller grundläggande fri- och rättigheter, såsom exempelvis Europakonventionen. Vidare bör påpekas att EU:s domstol har haft stor betydelse för utvecklingen av rättighetsskyddet inom EU. Införandet av stadgan innebär att de principer som domstolen har utvecklat synliggörs.

Innehållet

Stadgan består av en ingress och 54 artiklar som är uppdelade i sju avdelningar. Den innehåller dels rättigheter av civil och politisk karaktär (medborgerliga och politiska rättigheter), dels bestämmelser av ekonomisk och social art (ekonomiska och sociala rättigheter). Stadgan innehåller dessutom bestämmelser som är särskilt avpassade för EU, däribland rösträtt och valbarhet i val till Europaparlamentet. Avdelningarna benämns: I Världighet, II Friheter, III Jämlikhet, IV Solidaritet, V Medborgarnas rättigheter, VI Rättskipning och slutligen VII Allmänna bestämmelser om tillämpning och tolkning av stadgan.

Stadgan återger i stort rättigheterna i Europakonventionen men baserar sig även på EU-medlemsstaternas författningstraditioner, Europarådets sociala stadga, Europeiska gemenskapens stadga om grundläggande sociala rättigheter för arbetstagare samt andra internationella konventioner som EU eller medlemsstaterna har anslutit sig till.

Stadgan riktar sig till egna EU:s institutioner och organ samt till medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätt (se artikel 51.1 i stadgan). Det bör framhållas att den inte medför att unionens befogenheter utvidgas på detta område (se artikel 51.2 i stadgan samt artikel 6 i EU-fördraget).

Införlivande

Till skillnad från Konstitutionsfördraget där stadgan ingick i fördragstexten, har man i Lissabonfördraget valt att placera stadgan vid sidan av fördragen. Stadgan görs juridiskt bindande genom en hänvisning i fördragstexten (se EU-fördragets artikel 6). Juridiskt sett har

det ingen betydelse om stadgan återfinns i fördragstexten eller vid sidan av. Det politiska symbolvärdet skulle dock möjligen kunna anses vara lägre vid den lösning som nu har valts i jämförelse med om stadgan hade utgjort en del av själva fördragstexten.¹

Undantag

För vissa medlemsstater var det kontroversiellt att stadgan genom Lissabonfördraget skulle bli bindande. Två länder, Portugal och Storbritannien, har genom ett särskilt protokoll fått till stånd vissa undantag från stadgans tillämpningsområde. I protokollet betonas att stadgan inte medför att befogenheterna utvidgas för EU:s domstol eller de båda länders domstolar. Vidare kommer inte avdelning IV i stadgan som bland annat reglerar sociala rättigheter (men även miljöskydd) att vara bindande för Polen och Storbritannien.

Rättighetsskyddets framväxt

Skyddet av grundläggande fri- och rättigheter i EU har sitt ursprung i 1960-talet då EU:s domstol uttalade att de grundläggande mänskliga rättigheterna innefattades i gemenskapsrättens allmänna rättsprinciper och skyddades av domstolen.² Rättighetsskyddet har därefter förstärkts och utvecklats i ett antal rättsfall. Genom Maastrichtfördraget infördes artikel 6.2 som fastställer att unionen som allmänna principer för gemenskapsrätten ska respektera de grundläggande rättigheterna såsom de garanteras i Europakonventionen och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner. Denna artikel utgör en precisering och en kodifikation av de principer som har utvecklats av EU:s domstol.

Under det tyska ordförandeskapet år 1999 beslutade Europeiska rådet att upprätta en stadga för grundläggande rättigheter för EU. Ett särskilt konvent bestående av representanter för medlemsstaternas regeringar och parlament, Europaparlamentet samt kommissionen utarbetade innehållet i stadgan.³ Den antogs år 2000 i Nice.

Stadgan som nu fogas till Lissabonfördraget är således inte ett nytt dokument. Det bör dock påpekas att den idag inte är rättsligt bindande utan anses utgöra en politisk förklaring. Om Lissabonfördraget antas kommer stadgan att ses som en integrerad del av fördragen och därmed även vara rättsligt bindande.

¹ Se även Hellner, Michael, *Skyddet av grundläggande fri- och rättigheter i framtidens EU*, Sieps rapport, 2003:11, s. 13.

² Se mål 29/69, Stauder, (1969).

³ Se Piris, Jean-Claude, *The Constitution for Europe: A legal Analysis*, Cambridge, 2006, s. 141.